

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

Tárgy

621.32

BUDAPEST SZÁZEZER FÉNYE

Korszerűsítik a főváros közvilágítását — Az öt éves terv végére a mellékutcákba is bevonul a higanygőz-lámpa

Magyar Nemzet, 1962. jan. 14.

Halmazán

1962

»Micsoda fények! Ragyog az egész város!« — kiáltott fel önfelédten egy utazó, Pesten járva 160 évvel ezelőtt. Josef Leyrer pedig körülbelül ugyanakkor, pontosan 1803-ban, Pestről frott könyvében (Die stadt Pesth und ihre Gegend) megállapítja, hogy Pest utcai világítása sokkal jobb, mint Berliné. Pesten minden fényben ragyog, szinte »nappali« a világosság. Pedig abban az időben mindössze 707 lámpás volt Pesten, s ezekben is repceolaj égett.

Az első utcai lámpákat 1777-ben, Mária Terézia idejében gyűjtötták meg Budán. De akkor még Pozsony volt az ország első városa, nagyság szerint második Debrecen, majd Buda következett harmadiknak, a negyedik Szeged volt és csak az ötödik Pest.

A pestiek irigykedve tekintettek át a Duna túlsó oldalára, Budára, ahol »fényárban úsztak« az utcák. Sokan átsződültek a túlsó oldalra, csónakokon mentek, fáklyákkal, hogy élvezzék a »kivilágított utcákon való promenádot«.

Öfelsége

Pesten is engedélyezi

Összedugták a fejüket a pesti városatyák, mit tegyenek? Talán gyűjtsanak lámpákat Pesten is? Sokan ellene voltak ennek. Nem kell a közvilágítás, ne járkaljanak az utcákon, hiszen sötétedés után minden becsületes embernek otthon a helye. Ez az érvelés meggyőzte a haladóbb szelleműeket is. Ennek a szellemében fogant meg a rendelet, német nyelven. Elrendelte a város:

»Hogy esti harangzás után nyáron 9 órán, télen pedig 8 órán túl senki a kocsmában, vendéglőben vagy az utcán ne találtassék, mert különben az ilyenek haladéktalanul beki-sértetnek és irgalmatlanul megbüntettetnek. Aki pedig északa lenne kénytelen hazamenni, annak megparancsolatik, hogy égő gyertya vagy lámpás nélkül ne találtassék...«

Hiába tartották be a rendeletet a törvényisztelő pesti polgárok, a néhány imbolygó fényű lámpától nem lett világosabb a pesti utca. Közben a városatyák között dúlt a harc, s végül győztek a közvilágítás hívei. Pest kérelemmel fordult a királyi kamarához. A válasz 1789. november 22-én érkezett meg: »Pest szab. kir. város utcainak világítását Ő felsége ezennel engedélyezi.«

Az engedélyezésnek azonban feltétele is volt. Az, hogy a

lámpák »húsz öltre állíttassanak fel egymástól«, s hogy a költéseket »ne a városi kasszából fizessék«. De hát akkor honnan? Miből? Engedélyezte Öfelsége a világítási adó bevezetését is.

Az utolsó petróleumlámpa Obudán

Az olajmécset után jött a petróleum, ami forradalmat jelentett a világításban. Száz esztendővel ezelőtt pedig újabb forradalmat idézett elő a gáz. Az első gázlámpák 1856-ban gyulladtak ki Pest utcáin. Akkor összesen 838 gázlámpát szereltek fel. Fél évszázad múltán, 1910-ben 420 ezer gázláng ontotta fényét Budapesten.

A villány a századforduló előtt jelent meg. Már 1894-ben 1670 fogyasztót tartottak nyilván a fővárosban, de akkor még közvilágításra nem használták. Erre csak jóval később került sor, 1909-ben. Egy érdekes összehasonlítás, ami érzékelteti a fejlődést: 1894-ben másfélmillió kilowatt villanyáram fogyott, 1961-ben pedig több mint kétmillióra.

Villanyvilágítást legelőször a Rákóczi út, a mai Tanács körút és a Lenin körüti szakasz kapott 1909-ben. Hatvan darab ívlámpát szereltek fel, s a »ragyogó fény« csodájára messzi vidékről is felutaztak az emberek. Ettől kezdve egyre gyorsabb ütemben hódított tért a villanyvilágítás: 1911-ben és 1912-ben már villanyfény ragyog a belterületeken. A külterületeken azonban még hosszú ideig a petróleumlámpa szolgáltatta a sárga kis fényt. A Tanácsköztársaság ideje alatt nagyot fejlődött a közvilágítás. 1918-ban 3200 darab, 1919-ben pedig már 6100 villanylámpa égett az utcákon és a külterületeken is sorra leszerelték a petróleumlámpákat. Az utolsó petróleumlámpát Obudán, 1930 szeptemberében váltotta fel a villanygőz.

150 millió lumen

Micsoda fények! Ragyog az egész város! — most valóban elmondhatja ezt a mai kor krónikása. Hiszen ma Budapesten a közvilágítást több mint százezer fényforrás táplálja. Ebből 24 300 a fénycső, 3800 a higanygőz- és 72 700 az izzólámpa. Kiszámították az Elektromos Műveknél, hogy ez összesen 150 millió lumen fényerő. Josef Leyrer idején, 1803-ban, amikor csak 707 olajmécset pislákol, hétezer lumen világított a pesti éjszakában. Tehát több mint kétmilliószor fényesebbek ma az utcák.

A korszerű neon- és higanyfények mellett megmaradt még a gáz is: talán inkább ro-

mantilának. Majd kétezer lámpát gyűjtanak még esténként: hosszú, kampós botjukkal a lámpagyújtogatók. Huszonnyolc lámpagyújtogatót foglalkoztat a Gázművek, legöregebb közöttük Tóth II. István, aki az Árpád fejedelem úton és a Margithíd budai oldalán gyűjtogatja a lámpákat.

Gázláng világít még az Országház környékén, a Duna-körzön, a Belgrád rakparton, a Dimitrov téren, a Lágymányoson, a Gubacsi úton, aztán a Várban és Obudán. Téli időszakban fél négykor indul munkájára a lámpagyújtogató, s reggel fél hétkor oltja el a lángot. Egy-egy emberre 60—70 lámpa jut. De nemcsak meggyújtják és eloltják, ők tartják rendben a lámpákat is, tisztogatják, ápolgatják a múlt ittmaradt fényeit.

Elmondta az egyik lámpagyújtogató, hogy Obudán állandóan kíséri öt egy-két ember, idősebb nyugdíjas. A fiatalok is szeretik a gázlángot a Duna-parton. Mert azért kell a romantika is.

Jön a xenon!

Azt mondják a szakemberek: a villamosizzónak is bealkonyul lassan. A fény forradalmát éljük ismét. A második öt éves terv végére a főváros belső területeinek mellékutcaira is bevonul a higanygőz-lámpa. Csak az idén 14 millió forintot fordítunk a közvilágítás korszerűsítésére. (Buda költségvetésében az első évben 450 forinttal szerepelt a közvilágítás!) Fénycső és higanygőz váltja fel a villanyizzókat. Fényesebbek lesznek ezáltal az éjszakák.

S tovább merre vezet az út?

A higany után jön a xenonlámpa, amely napfény színű, fehér világítást ad, nyugtatja a szemet, és sokkalta erősebb a fénye, mint a higanygőz. Rómában, Berlinben és Münchenben kísérleteznek már vele, nálunk is bemutatják tavaly az ipari vásáron. A xenonlámpa a jövő fényforrása, s különösen alkalmas nagy terék bevilágítására. Ha a további kísérletek sikerrel járnak, nálunk is bizonyára bevezetik.

Kísérletek folynak nátriumgőz-lámpákkal is. Ezek sárga fényt adnak, s ezért különösen ködben tesznek jó szolgálatot. Külföldön az országutak megvilágítására használják a nátriumgőz-lámpákat, mert fényük jó kontrasztot ad.

Milyen halvány lesz Budapest mai százezer fényforrása is néhány évtized múltán, ha ilyen gyorsan követik egymást a fény forradalmi... Talán éjszakák sem lesznek már, örökös fényben ragyog a város...

Illés Sándor